

Олена БОБРОВСЬКА

д-р. держ. упр., професор, професор кафедри економіки
та економічної безпеки

Університету митної справи та фінансів

КОМПЛЕКСНА І ЗБАЛАНСОВАНА СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ЯК ЧИННИК ПОДОЛАННЯ ПРОБЛЕМ ПОВОЄННОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Соціальна політика держави є важливою складовою системи державного управління, оскільки сама вона забезпечує соціальну стабільність, підтримку населення та створює умови для розвитку людського потенціалу. У сучасних умовах розвитку суспільства відбувається постійна трансформація підходів до формування та реалізації соціальної політики, що зумовлено змінами в економічній системі, політичному середовищі, демографічній структурі населення, а також впливом глобальних соціально-економічних процесів. Серед системних викликів, які ускладнюють формування сучасної моделі соціальної політики – воєнні дії, економічна нестабільність, демографічна криза, зростання соціальної нерівності, обмеженість фінансових ресурсів держави та необхідність модернізації системи соціального забезпечення.

Особливої актуальності ця проблема набуває в умовах війни, коли різко зростає рівень соціальних ризиків і виникає потреба у переорієнтації пріоритетів соціальної політики на підтримку найбільш уразливих категорій населення, забезпечення соціального захисту військовослужбовців і ветеранів, допомогу внутрішньо переміщеним особам та відновлення соціальної інфраструктури. За таких умов традиційні моделі соціальної політики потребують адаптації до нових соціально-економічних реалій, що зумовлює необхідність наукового осмислення процесів їх трансформації та визначення оптимальних підходів до формування ефективної соціальної політики держави.

Під моделлю соціальної політики слід розуміти систему її основних елементів, цілей, завдань та механізмів реалізації. Передусім така модель відображає уявлення про роль держави у вирішенні ключових соціальних проблем суспільства, серед яких

забезпечення належного рівня життя населення, досягнення соціальної справедливості та організація ефективної системи соціального захисту [1]. Одним із ключових завдань соціальної політики є створення умов, які дозволяють громадянам самостійно забезпечувати необхідний рівень життя. Такий підхід сприяє формуванню економічної самостійності населення, розвитку соціальної відповідальності та підвищенню активності громадян у суспільному житті.

Глобальні економічні потрясіння та наявність внутрішніх системних суперечностей спричинили кризовий характер соціально-економічного розвитку України. У таких умовах суспільство та економіка дедалі більше концентруються на вирішенні першочергових завдань виживання, що знижує їх здатність оперативно реагувати на нові виклики розвитку. Подібна ситуація призводить до поступового послаблення соціального «імунітету» суспільства, звуження усвідомлення масштабів наявних проблем, а також до спрощення вимог до державної політики та діяльності політичних інституцій. У результаті питання соціального розвитку та суспільного прогресу поступово відходять на другий план у суспільній свідомості.

У зв'язку з цим одним із ключових завдань державної політики в сучасних умовах є створення необхідних передумов для реалізації прав і свобод людини, а також усунення перешкод, які обмежують можливості розвитку її здібностей і потенціалу. Реалізація соціальних програм, спрямованих на відновлення та розвиток людського капіталу, зменшення надмірної диференціації доходів, подолання бідності, а також забезпечення доступу населення до належного рівня життя, освіти, медичного обслуговування та соціальних гарантій у похилому віці, є важливою передумовою економічного розвитку України.

Соціальна політика держави є важливим інструментом забезпечення соціальної стабільності, підтримки населення та збереження людського потенціалу. В умовах війни її зміст і пріоритети суттєво змінюються, оскільки держава змушена реагувати на нові соціальні ризики, пов'язані з воєнними діями, масовими переміщеннями населення, руйнуванням інфраструктури та погіршенням економічної ситуації

Одним із головних пріоритетів соціальної політики під час війни стає підтримка найбільш уразливих категорій населення. До них належать внутрішньо переміщені особи, сім'ї військовослужбовців, ветерани війни, люди з інвалідністю, діти, люди похилого віку та особи, які втратили житло або засоби існування. Держава спрямовує значну частину ресурсів на надання соціальної допомоги, компенсацій, гуманітарної підтримки та забезпечення базових потреб цих груп.

Важливим напрямом стає соціальний захист військовослужбовців та членів їхніх сімей. Соціальна політика передбачає виплату грошового забезпечення, соціальних гарантій, одноразових допомог у разі поранення або загибелі військових, а також програм реабілітації та підтримки ветеранів. Зростає значення психологічної допомоги, медичної реабілітації та соціальної адаптації осіб, які брали участь у бойових діях.

Ще одним важливим пріоритетом є підтримка внутрішньо переміщених осіб. Унаслідок війни мільйони людей змушені залишати свої домівки та переїжджати до безпечніших регіонів. Це створює потребу у забезпеченні житлом, соціальними виплатами, доступом до медичних послуг, освіти та працевлаштування. Соціальна політика спрямовується на інтеграцію переселенців у нові громади та запобігання соціальній напрузі.

Суттєвим напрямом трансформації соціальної політики є відновлення соціальної інфраструктури та забезпечення базових соціальних послуг. Унаслідок бойових дій значна кількість закладів освіти, охорони здоров'я, соціального обслуговування була зруйнована або пошкоджена. Тому держава та місцеві органи влади змушені забезпечувати безперервність надання соціальних послуг, а також планувати відновлення відповідної інфраструктури.

В умовах війни також змінюються підходи до фінансування соціальної сфери. Обмеженість бюджетних ресурсів та зростання витрат на оборону вимагають більш раціонального використання коштів, запровадження адресної соціальної допомоги та посилення міжнародної підтримки. Значну роль у реалізації соціальної політики починають відігравати міжнародні організації, благодійні фонди та громадські ініціативи.

Крім того, зростає значення цифровізації соціальних послуг, що дає змогу швидше надавати допомогу громадянам, спрощувати процедури отримання соціальних виплат та підвищувати прозорість системи соціального забезпечення. Використання електронних сервісів сприяє доступності соціальних послуг навіть у складних умовах воєнного часу.

Отже, війна суттєво трансформує соціальну політику держави, змінюючи її пріоритети та механізми реалізації. Основними напрямками стають підтримка найбільш уразливих верств населення, соціальний захист військовослужбовців і ветеранів, допомога внутрішньо переміщеним особам, відновлення соціальної інфраструктури та підвищення ефективності використання соціальних ресурсів. Реалізація цих пріоритетів сприятиме збереженню соціальної стабільності, підтримці населення та формуванню передумов для післявоєнного відновлення країни. Соціальна політика держави повинна розглядатися як важливий інструмент забезпечення соціальної стабільності, підвищення рівня життя населення та розвитку людського потенціалу.

Досвід різних країн свідчить, що ефективність соціальної політики значною мірою залежить від здатності держави адаптувати її до сучасних соціально-економічних умов. Для України процес трансформації соціальної політики повинен здійснюватись шляхом модернізації системи соціального захисту населення, подоланням соціальної нерівності та забезпеченням сталого розвитку суспільства. В умовах сучасних викликів, зокрема воєнних та економічних, особливого значення набуває удосконалення методів і механізмів реалізації соціальної політики, підвищення її адресності та ефективності, а також орієнтація на розвиток людського капіталу. Саме комплексний та збалансований підхід до формування соціальної політики є важливою передумовою соціальної стабільності, відновлення та подальшого розвитку держави.

Список використаних джерел:

1. Бобровська О. Ю., Сахарова К. О., Сергеев А. Ю. Трансформація моделей соціальної політики держави. *Наукові перспективи*. 2026. № 3(69). С. 92–104. DOI: [http://doi.org/10.52058/2708-7530-2026-3\(69\)-91-104](http://doi.org/10.52058/2708-7530-2026-3(69)-91-104).